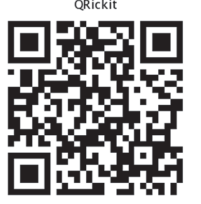

दत्तांशानां प्रबन्धनम्

0224CH11

इष्टतम-वर्णाः

एहि करवाम

चित्रं दृष्ट्वा सारणीं निर्मान्तु। ततः रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

वर्णाः

रक्तः

हरितः

नीलः

पीतः

बालकानां सङ्ख्या

क. अत्यन्तम् इष्टतमः वर्णः _____।

ख. न्यूनतया इष्टः वर्णः _____।

ग. पीतवर्णः _____ वर्णस्य अपेक्षया अधिकः इष्टतमः।

घ. हरितवर्णस्य अपेक्षया _____ वर्णः इष्टतमः।

ङ. _____ वर्णः _____ वर्णस्य अपेक्षया न्यूनतया इष्टः वर्णः।

Picnic Day

विहारयात्रायां बालकेभ्यः खादितुं फलानि दत्तानि। बालकाश्च स्व-इष्टतमानि फलानि खादन्ति।

एहि करवाम

सारणीं पूरयन्तु तथा रिक्तस्थानानि च पूरयन्तु ।

फलानि				
बालकानां सङ्ख्या				

क. चित्रे कति बालकाः सन्ति ? _____ ।

ख. कति बालकाः सेवफलं खादन्ति? _____ ।

ग. अत्यन्तम् इष्टतमं फलं _____ फलम् ।

घ. न्यूनतया इष्टं फलं _____ फलम् ।

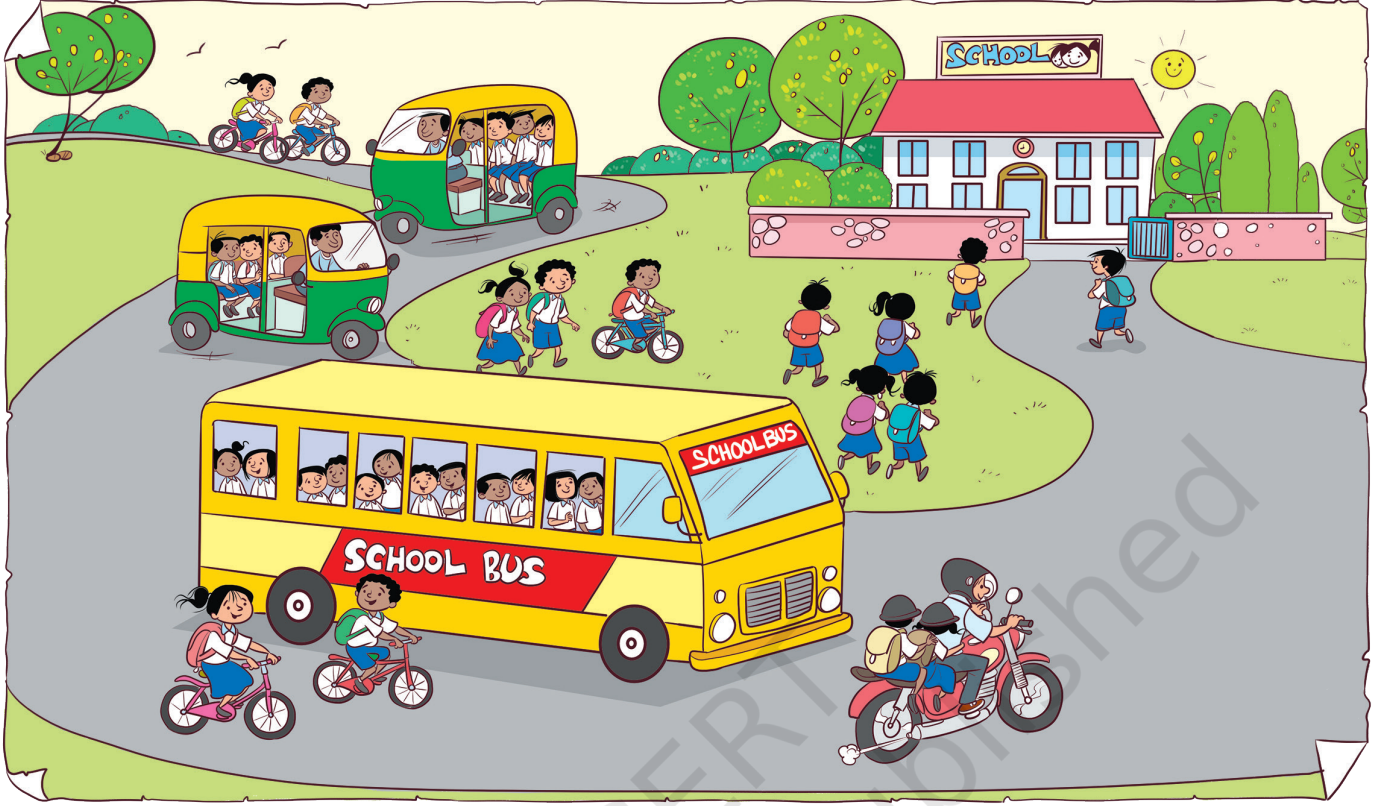
ङ. बीजपूरफलप्रियाणां बालकानां संख्या सेवफलप्रियाणां बालकानाम् अपेक्षया _____ (अधिका/न्यूना/समाना) अस्ति ।

च. सेवफलप्रियाणां बालकानां संख्या कदलीफलप्रियाणां बालकानाम् अपेक्षया _____ (अधिका/न्यूना/समाना) अस्ति ।

च. नारङ्गफलप्रियाणां बालकानां संख्या किवीफलप्रियाणां बालकानाम् अपेक्षया _____ (अधिका/न्यूना/समाना) अस्ति ।

चित्रस्य विषये चर्चा कुर्वन्तु सारणीं च पूरयन्तु।

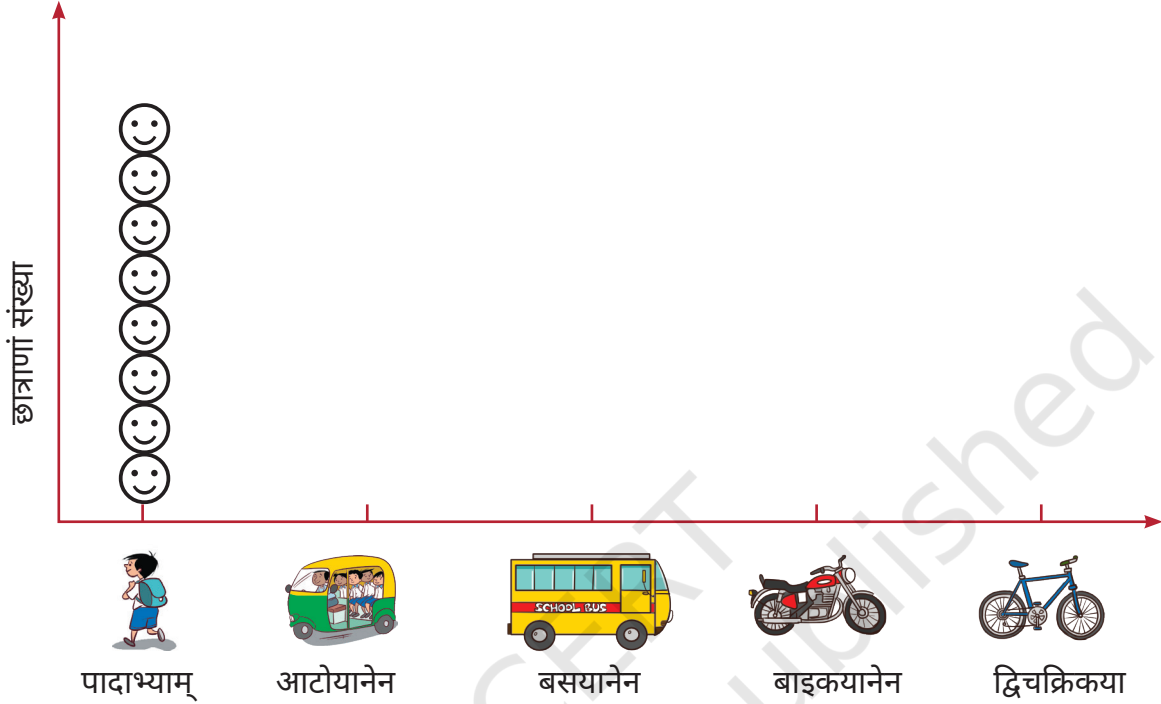

कथं विद्यालयम् आगच्छन्ति?	छात्राणां संख्या
	8
	
	
	
	

कथं छात्राः विद्यालयम् आगच्छन्तीति ज्ञातुं सारणीं पठित्वा, अधोलिखिते पत्रके छात्राणां विद्यालय-आगमनमाध्यमस्य अनुरूपं मुखानि (😊) रचयन्तु। (एकं मुखम् = 1 छात्रः) (😊 = 1 छात्रः)

पत्रकं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

- क. अधिकाः छात्राः _____ विद्यालयम् आगच्छन्ति ।
- ख. न्यूनतमाः छात्राः _____ विद्यालयम् आगच्छन्ति।
- ग. बसयानेन विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्या, ऑटोयानेन विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्यायाः अपेक्षया _____ (न्यूना/अधिका) अस्ति।
- घ. बाइकयानेन विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्या, द्विचक्रिकया विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्यायाः अपेक्षया _____ (न्यूना/अधिका) अस्ति।
- ङ. _____ विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्या, _____ विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्यायाः अपेक्षया _____ न्यूना।
- ड. _____ विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्या, _____ विद्यालयम् आगच्छतां छात्राणां संख्यायाः अपेक्षया _____ अधिका।

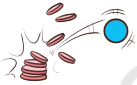

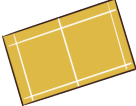

एहि, क्रीडा: क्रीडामः।

एहि करवाम

चित्रं दृष्ट्वा सारणीं पूरयन्तु।

क्रीडा:	छात्राणां सङ्ख्या
	
	
	
	
	

अधोलिखिते पत्रके छात्राणां सङ्ख्यां दर्शनीया। तदर्थं सारण्याः उपयोगं कृत्वा मुखानि (😊)चित्रयन्तु।

क. _____ क्रीडा अत्यन्तम् इष्टतमा क्रीडा।

ख. _____ क्रीडा न्यूनतया इष्टा क्रीडा।

ग. पृष्ठकक्रीडा _____ क्रीडायाः अपेक्षया इष्टतमा।

घ. _____ पादकन्दुक-क्रीडायाः अपेक्षया इष्टतमा।

एहि करवाम

क. भवतः मित्रेभ्यः कानि शाकानि अत्यन्तम् इष्टतमानि इति मित्राणि पृष्ट्वा कक्ष्यायां चर्चा च कृत्वा सारणीं पूरयन्तु।

इष्टतमं शाकम्				
बालकानां सङ्ख्या				

ख. सारणीं पठित्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

- अत्यन्तम् इष्टतमं शाकम् _____
- न्यूनतया इष्टं शाकम् _____
- _____ इति शाकापेक्षया _____ इति शाकम् अधिकं रोचते।
- _____ इति शाकापेक्षया _____ इति शाकम् न्यूनं रोचते।

ग. भवतः मित्राणां गृहेषु कति परिवारजनाः वसन्तीति मित्राणि पृच्छन्तु। तेषां समाधानानुसारं अधोलिखितां सारणीं पूरयन्तु।

- अधिकेषु परिवारेषु प्रायः _____ जनाः सन्ति।
- एकस्मिन्नेव गृहे वसतां जनानां न्यूनतमा सङ्ख्या _____
- कति परिवारेषु 4 जनाः सन्ति ? _____
- कति परिवारेषु 4 (चतुर्थः) अपि जनेभ्यः अधिकाः जनाः सन्ति ? _____

एकत्र निवसतां जनानां सङ्ख्या	कति परिवाराः
1 (एकः) जनः	
2 (द्वौ) जनौ	
3 (त्रयः) जनाः	
4 (चत्वारः) जनाः	
5 (पञ्च) जनाः	
_____	
_____	

परियोजना-कार्यम्

कति परिवारेषु छात्राः पितामह-पितामहीभ्यां (मातामह-मातामहीभ्यां) सह निवसन्तीति ज्ञातुं समीपस्थ-परिवारेषु गच्छन्तु। प्राप्ताः सूचनाः सारण्यां लिखन्तु।

निवसन्तः परिवाराः	उभाभ्यां पितामहाभ्याम् सह	केवलं पितामह्या सह	केवलं पितामहेन सह	न पितामहः न पितामही
परिवाराणां सङ्ख्या				

भवान् कति परिवारेषु गतवान् ?

कति परिवाराः पितामह-पितामहीभ्यां सह निवसन्ति।

कति परिवाराः पितामहपितामहीभ्यां विना निवसन्ति ?

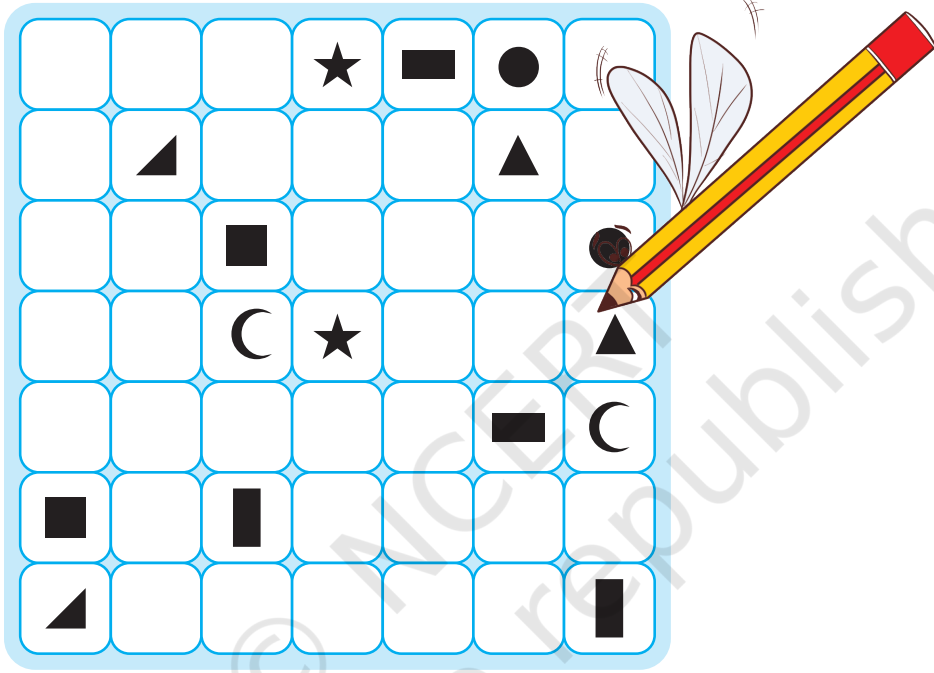
कति परिवाराः पितामहपितामहीभ्यां विना निवसन्ति ?

परिवारेषु गमनात् पूर्वमेव के प्रश्नाः प्रष्टव्याः इति कक्ष्यायां चर्चा कुर्वन्तु।

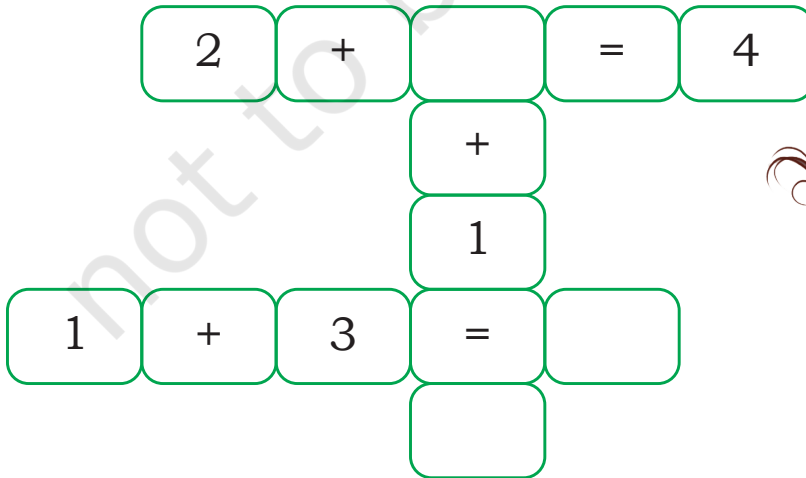

क. रेखायाः माध्यमेन प्रत्येकं समानाकृतिमद्युगलं संयोजयन्तु। रेखानां परस्परं लङ्घनं स्पर्शः वा न स्यात्। तिर्यग्रेखाश्च न भवेयुः।

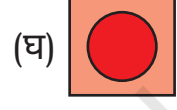
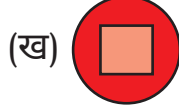
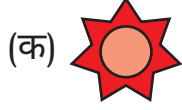
ख. रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

ग. विचार्य पूरयन्तु।

i.

ii.

८ → 5

९ →

7 →

घ. सङ्ख्याम् अन्वेषयन्तु।

एकां सङ्ख्यां चिन्तयन्तु

तां सङ्ख्यां द्विगुणितां कुर्वन्तु

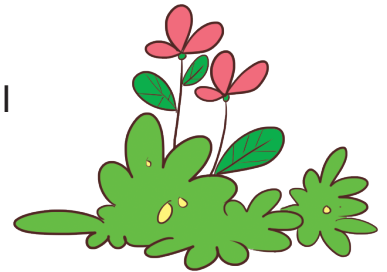
अष्टौ योजयन्तु

तस्याः संख्यायाः अर्धभागस्य व्यवकलनं कुर्वन्तु।

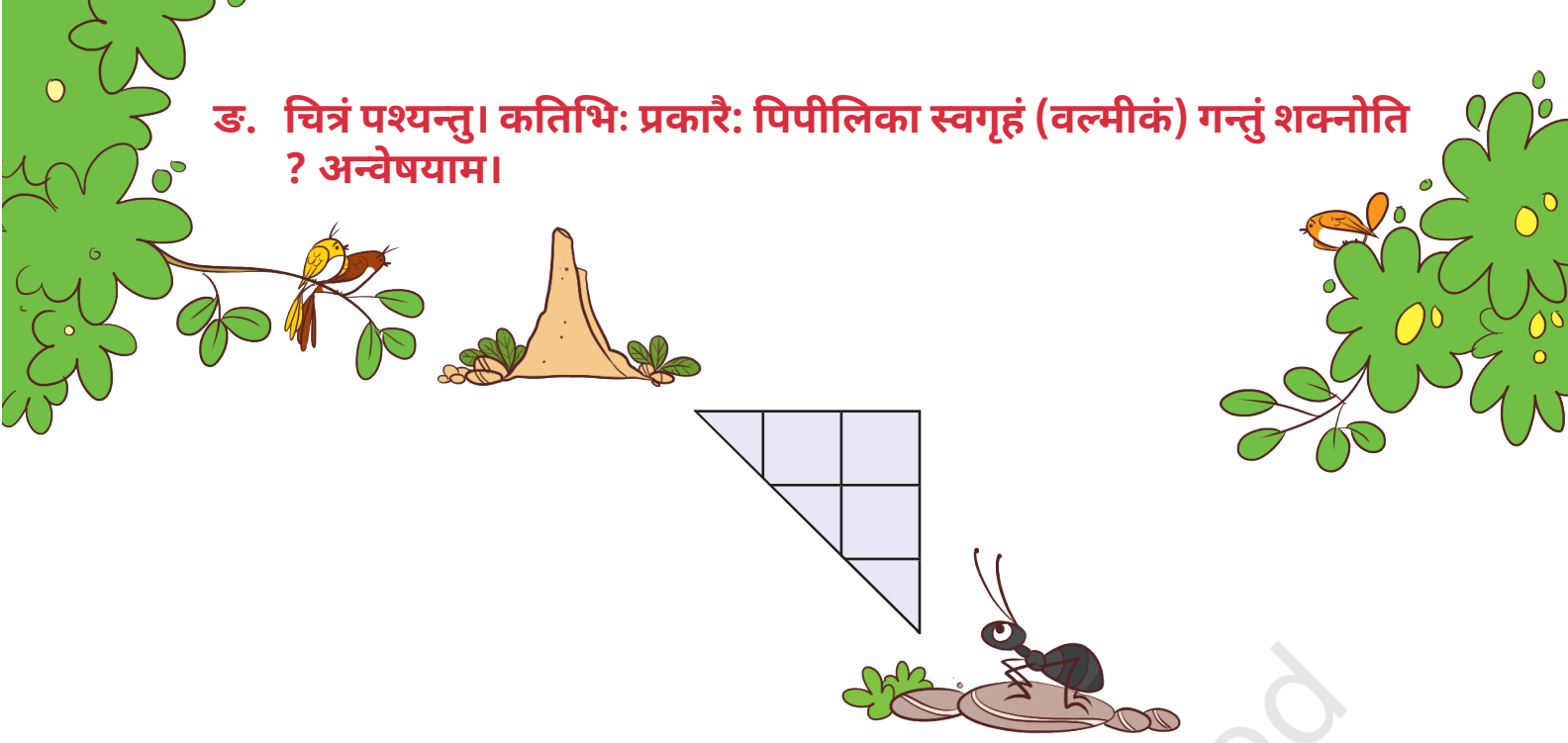
शिष्टसङ्ख्यातः प्रारम्भे चिन्तित-सङ्ख्यां व्यवकलयन्तु।

किं समाधानं 4 ?

अधुना एतां गणितस्य युक्तिम् उपयुज्य मित्रैः सह क्रीडन्तु।

ड. चित्रं पश्यन्तु। कतिभिः प्रकारैः पिपीलिका स्वगृहं (वल्मीकं) गन्तुं शक्नोति ? अन्वेषयाम।

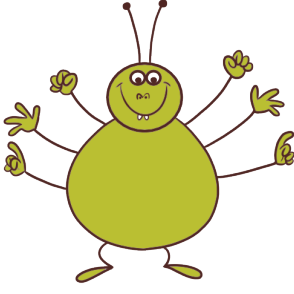

च. 11 तः 20 पर्यन्तं संख्या-नामानि अन्वेषयन्तु।

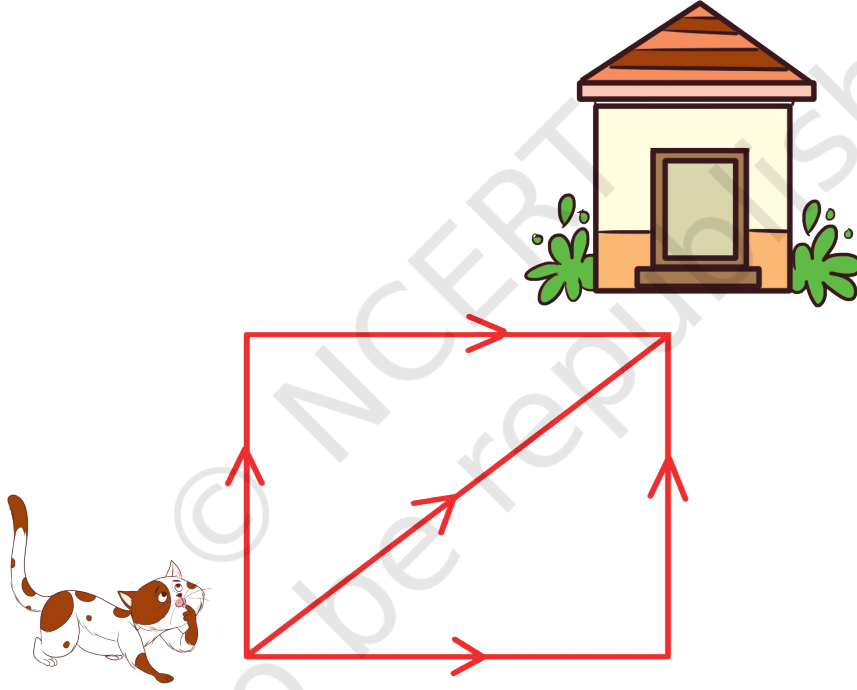
क	य	षो	अ	झ	ग	घ	द	च	म	च
म्	व	त्र	ज	विं	श	ति	स	र	व	च
ब	न	द्वा	न	ख	ड	यो	प्त	न	द्वा	ज
न	व	द	श	थ	प	ञ्च	द	श	ट	य
र	च	श	ए	छ	म	अ	श	अ	म	च
ल	पं	अष्ट	ओ	ल	य	ष्टा	त्रि	इ	च	ल
अष्ट	च	क	ल	ए	का	द	श	ऋ	ख	न
स	तु	ट	त्र	यो	द	श	न	षो	ष्टा	म
न	र्द	म	कम्	न	व	प	व	ड	व	त्र
द	श	ब	श	र	ड	ञ्च	द	श	ए	श

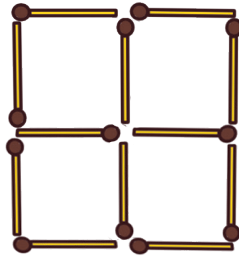
छ. समुचितां छायां अन्वेषयन्तु।

ज. कतिभिः प्रकारैः बिडालः स्वगृहं प्रति आगन्तुं शक्नोति ?

झ. द्वे अग्निशलाके निष्कास्य द्वौ वर्गौ कर्तुं प्रयत्नं कुर्वन्तु।

ज. अहं कः ?

अहं द्विचक्रिकायाम् अस्मि

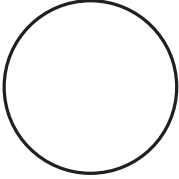
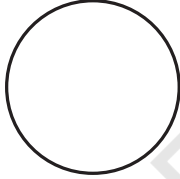

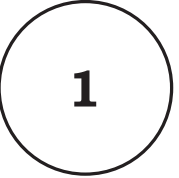

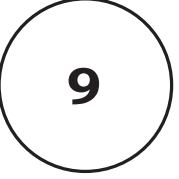

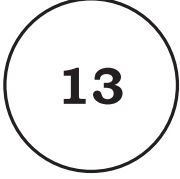
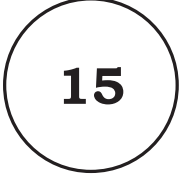
कारयाने बसयाने चास्मि

सर्वाणि वाहनानि चालयामि

यदि अहं समतलः भवामि, वाहनानि चलितुं न शक्नुवन्ति

तर्हि मम आकृतिः का ?

ट. 30 सङ्ख्यां प्राप्तुं भवन्तः केषां कन्दुकानां चयनं करिष्यन्ति ?

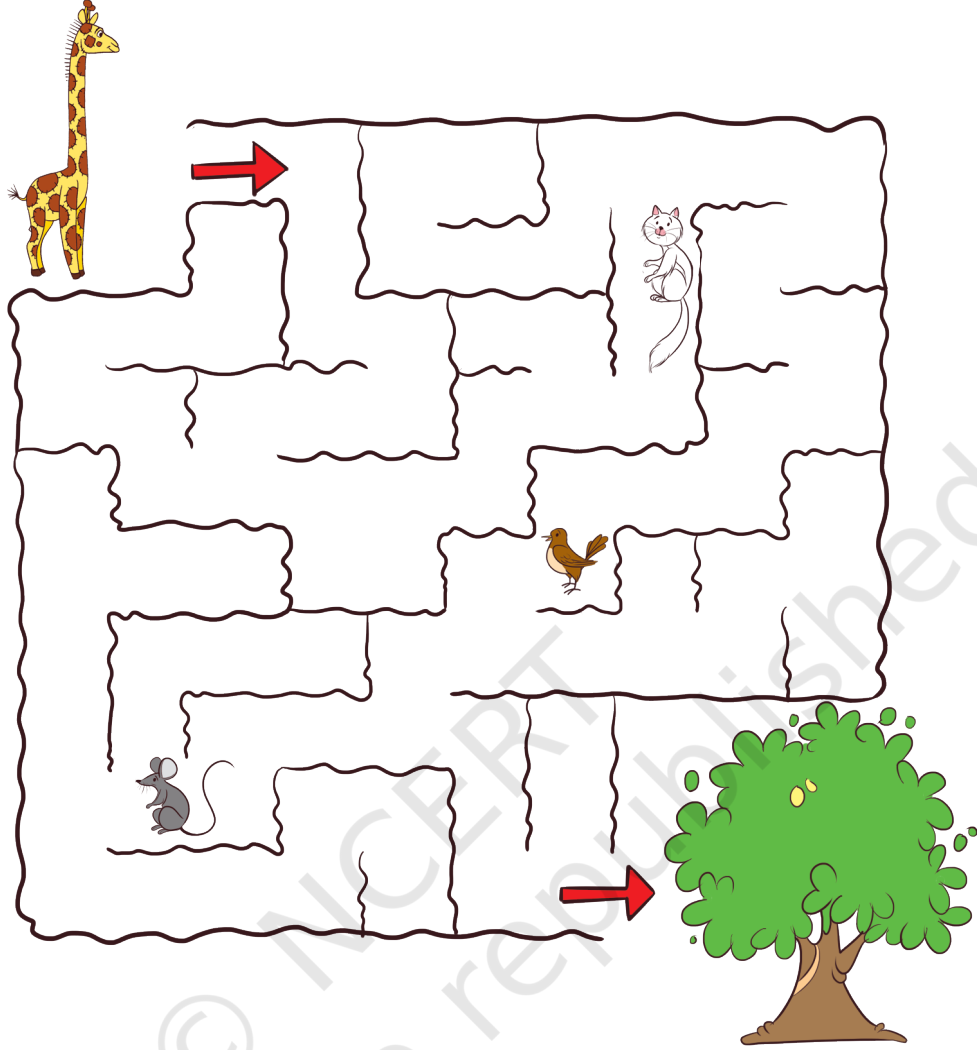
	+		+		= 30
					
					

ठ. किं भवन्तः एकाम् एव सङ्ख्याम् उपयुज्य द्वे विभिन्ने द्वि-अङ्कीय-सङ्ख्ये कर्तुं शक्नुवन्ति वा ?

ड. क्षुधार्तः चित्रोष्ट्रः पत्राणि खादितुम् इच्छति। तस्मै वृक्षं यावत् गन्तुं मार्गं प्रदर्शयन्तु।

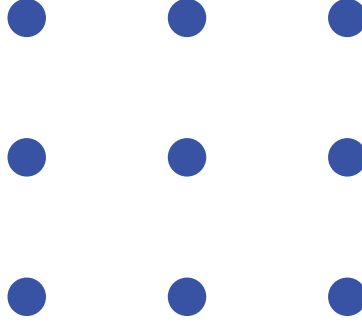

ढ. उपरितनं चित्रं दृष्ट्वा उत्तराणि लिखन्तु।

- मार्गे चित्रोष्ट्रः सर्वप्रथमं कं पशुं मिलति?
_____
- अन्ते चित्रोष्ट्रः कं पशुं मिलति?
_____
- किं भवान् कदापि गृहस्य मार्गं विस्मृतवान् वा ?
_____
- गृहस्य मार्गं स्मर्तुं भवान् किं करोति ?
_____

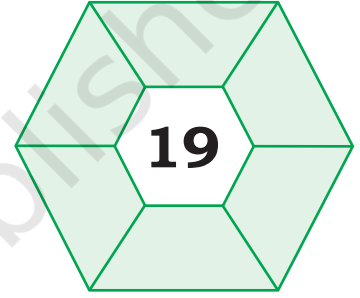
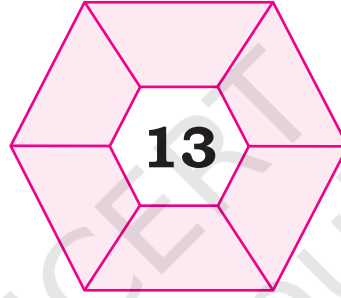
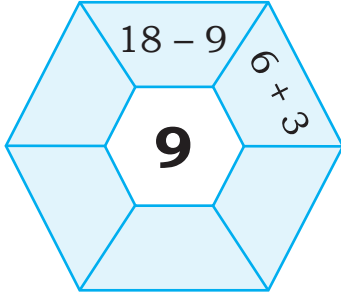

ण. अधोलिखितानां बिन्दूनां संयोजनेन कति आयतान् निर्मातुं शक्यते ?

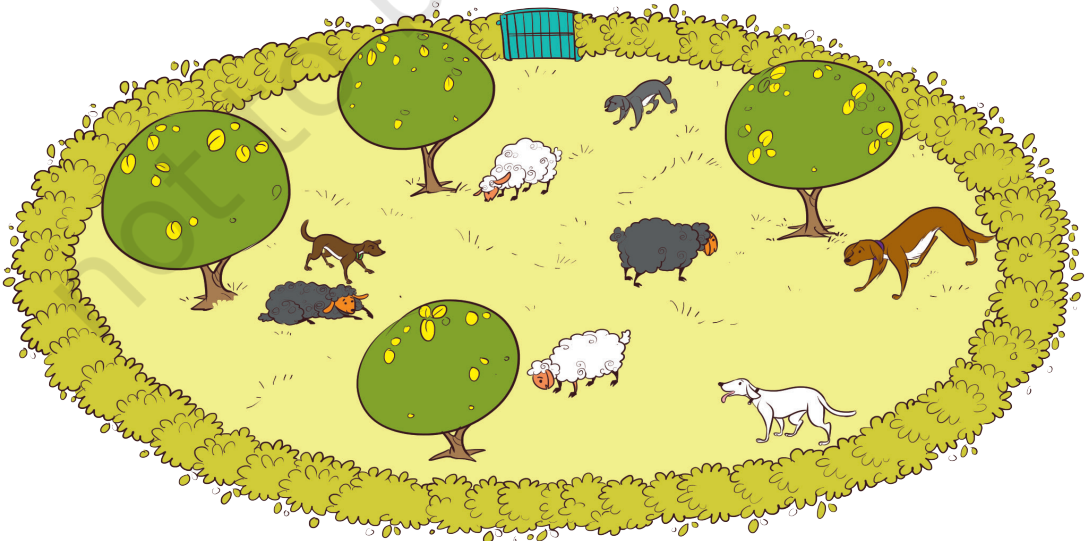

सङ्केतः - वर्गः अपि आयतस्य एकः प्रकारः अस्ति ।

त. सङ्ख्यानां योजनेन व्यवकलनेन वा मध्यस्थसङ्ख्यां सम्पादयन्तु।

थ. एकस्य मेषपालकस्य समीपे 4 मेषाः, 4 कुक्कुराः च सन्ति। उद्यानं तथा 4 क्षेत्रेषु विभजन्तु, यथा प्रत्येकमपि भागे क्षेत्रे वा एकः वृक्षः, एकः मेषः, एकः कुक्कुरः च भवेत्।

द. अहं कः ? (सङ्ख्या का इति ज्ञातुं दर्पणः भवतः साहाय्यं कर्तुं शक्नोति)

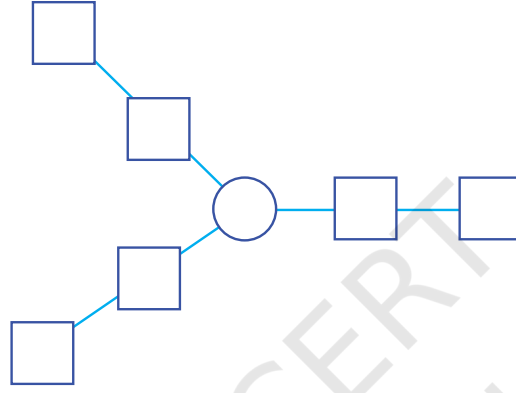
i. 42

ii. 88

iii. 99

iv. 17

ध. त्रयाणां भुजानामपि योगः समानमेव प्राप्तुं कथं भवन्तः 1 तः 7 पर्यन्तं सङ्ख्याः व्यवस्थापयिष्यन्ति?

न. ६ मीटर-परिमितं पटं खण्डेषु कर्तनं कुर्मः। यदि प्रतिवारं एकमीटर-परिमितस्य पटस्य कर्तनं भवति चेत् कति वारम् अस्माभिः पटः कर्तनीयः?

प. अहम् एकां संख्याम् अचिन्तयम्। तामेव द्विगुणितां करोमि। यदि मम उत्तरं 18 अस्ति, तर्हि मया चिन्तिता संख्या का वा आसीत् ?

फ. गणनयन्त्रे 10 पिञ्जान् नुदित्वा 28 सङ्ख्यां प्राप्नुवन्तु।

टिप्पण्यः

© NCERT
not to be republished